

E három, témában és időben nagyon nehezen egybefogható érdeklődési kör mellett figyelme a klasszikus latin irodalom felé is fordul. Első könyvem, amit fiatal tanárként megvettem, Lucretius *De rerum natura* című munkájának műfordítása. Ez is Tóth Béla munkája. S a jubileumi kötet harmadik „fejezete” írásainak bibliográfiája, amely már számával is lenyűgözi az olvasót. Összesen 521 tétel jelzi a nyolcvanéves tanár munkásságának eredményét. Közöttük több könyv, számtalan alapos tanulmány, s még több könyvrecenzió.

A bibliográfia 1925-tel kezdődik. 1931/32-ben már Szabó Dezső és Móricz Zsigmond egy-egy művét recenzeálta. 1934-ben Gyöngyösi Istvánról értekezik. Képzőművészeti kritikáinak hosszú sora csak az ötvenes évek közepétől kezdődik. S beleolvassván ezekben az írásokba, meggyőződhetünk arról, hogy a „tudós tanár” a modern képzőművészetben is tanáros precizitással tájékozódik.

A *Magyar Könyvszemle*ben 1975 óta publikál, Szilágyi Tönkö Mártonról (1977), Debrecen könyvtári kultúrájáról, Kerekes Ferencről. Számos egyéb fórumban jelentek meg írásai. Az önálló, különböző kiadóknál napvilágot látott kötetei mellett a helyi időszaki kiadványokban, a *Hajdú-Bihari Napló*ban, a *Reformátusok Lapjában*, *Az Alföldben*, a *Déri Múzeum évkönyveiben* publikál. Ezek az írásai azonban nemcsak Debrecen vagy a környék lakóinak érdeklődési körét elégíthetik ki, hanem az ország figyelmét is felkelthetik. A tanár, a filológus, a precíz recenzens, a képzőművészetek értő kritikusa így mindannyiunk mestere lett. Azoknak is, akik óráit soha nem hallgathattuk, legfeljebb előadásainak szigorú szerkezetében, cikkeinek stílusában gyönyörködhetünk. Tanítványai hálás szeretettel övezték nyolcvanadik születésnapján, s bizonyára szeretettel veszik körül ma is, hisz megtanította őket az irodalom, a képzőművészet, a klasszika filológia és a közelebbi múlt értő szeretetére, s stílus gazdag fordulataira s állandó gazdagításának múlhatatlan szükségességére és a szinte megállás nélküli munkára.

A Lenkey István szerkesztésében és válogatásában megjelent kiadvány érdemes vállalkozás. Figyelmebe ajánlom a könyvtári szakembereknek, irodalom- és művészettörténészeknek, képzőművészeknek és íróknak, hely- és egyháztörténészeknek, s a pedagógusoknak, akik Tóth Béla tanár úr munkájából sokszoros példát vehetnek, s munkáit haszonnal forgathatják.

KILIÁN ISTVÁN

**Kotvan, Imrich — Frimmová, Eva: Incunabula quae Martini in bibliotheca nationali slovacae societatis Matica slovenské dictae asservantur.** Martin, 1988. 262 l., Matica slovenská.

1.

1863-ban alapították Turócszentmártonban a szlovákok kulturális egyesületét, a Matica slovenskát. Az intézménynek már a kezdetektől külön könyvtára is volt. Az ebben őrzött ősnymotatványok ismertetésére első alkalommal 1948/1949-ben került sor Boris Bálint tollából. Az időközben bekövetkezett gyarapodásokkal egyetemben 1961-ben az immár 61 darab 15. századi kiadványt Imrich Kotvan újra összefoglalta (vö. *Magyar Könyvszemle* 1964. 105.). 1975-ig az ebbe a kategóriába tartozó művek száma már 78-ra emelkedett. Ekkor a Matica slovenska pozsonyi, jászói, nagyapponyi, iglói és nagy-szombati gyűjtőhelyeiről, ahol az állami tulajdonba vett könyvtárakat dolgozták fel, beszállították ezek állományát az időközben elkészült új épületébe. Az ősnymotatványok száma ilyen módon hirtelen 457-re nőtt. Ez olvasható ki a szlovákiai közgyűjteményekben található ősnymotatványok központi katalógusából, amelyet ugyancsak Kotvan állított össze 1979-ben (vö. *Magyar Könyvszemle* 1983. 111—116.).

A könyvtárteknek ez az északi szomszédainknál tapasztalható koncentrációja azóta is folytatódott, mert bekerültek a Matica slovenskába a korábban Körmöcbányán őrzött 15. századi könyvek is. Mintegy másfél tucanyi darabbal pedig időközben más forrásokból gyarapodott a turócszentmártoni könyvtár. Így az itt található ősnymotatvány-gyűjtemény immár 505 különböző kiadvány 597 példányából áll. Ez a szám nemzetközi mércével mérve is jelentősnek mondható. Nyilván ez lehetett az indítéka, hogy erről az állományról immár új, önálló kiadványt állított össze Kotvan, ill. jelentetett meg a Matica slovenska. A munka elkészítésének befejezése előtt Kotvan, a szlovákiai ősnymotatvány-szakértő meghalt. (vö. *Magyar Könyvszemle* 1984. 376—377.), így a végső munkálatok utódjára a pozsonyi Egyetemi Könyvtárban és egyben lányára, Eva Frimmovára maradtak.

Az új kiadvány szerkezete és abban a példányok ismertetése lényegében megegyezik az 1979-ben közreadott szlovákiai központi ősnymotatvány-katalógusban található leírásokkal. Így érdemes a figyelmet különösen a kilenc évvel korábban napvilágot látott kiadványban

nem szereplő tételekre, vagyis 15 új példányra és 18 új műre fordítani, ami meghaladja az egész állománynak öt százalékát.

Az új leírások lényegében igazodni kívánnak a Kotvan által korábban kialakított szerkezet-hez, csupán a részletekben ismerhető fel eltérő megoldás. Így a nemzetközi gyakorlatban megszokottnál jóval nagyobb számban felvonultott bibliográfiai hivatkozások korábban — a legfontosabbak értékelő kiemelését követően — megjelenésük időrendjében sorakoznak, a legújabb tételek esetében viszont betűrendben. Sajnos a legjelentősebb kiadványok közül az utolsó évtizedek során napvilágot látott folytatásokra történő hivatkozások kiegészítését hiába keresi a kötet olvasója. Így az olaszországi közgyűjtemények központi ősnymotatvány-katalógusának (IGI) idézése a negyedik kötettel és az R-betűvel megszűnik, jóllehet az utolsó betűk és az egészhez készült pótlás időközben már megjelent (pl. 461. = IGI 9238). Még ennél is inkább hiányolható a hivatkozás a kimagaslóan legfontosabb bibliográfiára, az ősnymotatványok világméretű és összesített katalógusának, a Gesamt-katalog der Wiegendrucke (GW) 1976 óta közreadott részére (pl. 192. = GW 9984, 193. = GW 10435). Ugyanakkor a 11. tétel esetében hivatkozott GW 1380/10 imaginárius szám, hiszen azt a GW berlini szerkesztősége csupán saját belső használatára adta, de azt nem publikálta. Bizonyára el lehetett volna az ott dolgozó szakemberek segítségével oszlatni a bibliográfiailag azonosítatlan 361. tétel körüli bizonytalanságot. Feltehetően a kizárását javasolták volna a 382. tételnek, amelynél is a nemzetközi szakirodalomban a magyar központi ősnymotatvány-katalógus (CIH p. 767—768.) 1509 tájára, míg az olasz (IGI IV. p. 218.) közelebbi évszám nélkül, de határozottan a 16. századra datálja ezt az évszám nélkül készült kiadványt.

A reprezentatív kiállítású kötet — Kotvan korábbi kiadványának 48 fekete-fehér képével szemben — 14 színes és 24 fekete-fehér táblát tartalmaz, ami ha számban nem is, de minőségben örvendetes előrelépést jelent. A kötéstáblákról leválasztott naptártörödékek közül is nemegyszer az egyetlen ismert példány az egész világon. Így üdvözölni kell, hogy az egyik ilyen ritkaság (301. sz.) fényképe most látható a 33. táblán. Kár, hogy a 11. sz. alatt ugyancsak igen sommásan leírt unikum képének közreadása elmaradt.

A korábban még nem ismert kötetek provenienciája (pl. 253. és 376. Nyitráról) arra utal,

hogy a most Turócszentmártonban összevont könyvanyag részletesebb feldolgozása során még további, eddig lappangó ősnymotatványok előkerülésével lehet számolni. Érdekes a 30. tétel, amely a késmárki volt evangélikus liceum könyvtárából sodródott a Matica slovenskaba. Miután az említett szepességi gyűjtemény — ismereteink szerint — ma is önálló, felmerül az emberben a régi könyvtárak együtt tartásának szempontja, ill. a kérdés, hogy ez a kötet vajon miért került el onnan, ahol közel félszáz 15. századi könyvet őriznek?

Jóllehet a fentiekben több kritikai észrevétel megtételére kényszerült a kiadvány ismertetője, és bár abban viszonylag nem sok a korábról ismeretlen adat, mégis feltétlenül örömmel kell üdvözölni ezt a szép kiállítású kötetet, hiszen a két szomszédország közös múltjából a könyvkultúra néhány részletére derít fényt.

BORSA GEDEON

**Foot, Mirjam M.: The Henry Davis Gift: A Collection of Bookbindings. Vol. 1: Studies in the history of bookbinding. 2. Impression. London 1982. The British Library. 351 l. 36 kép. — Vol. 2: A catalogue of North-European bindings. London 1983. The British Library. 446 l. 368 kép.**

Henry Davis negyed századon keresztül vásárolta és gyűjtötte az értékes művészi könyvkötéseket, majd, hogy a szép kötések kedvelői és kutatói számára hozzáférhetővé tegye gyűjteményét, a British Museumnak ajándékozta. Az erről szóló megállapodást 1968-ban írták alá. Az ajándékozás feltételei szerint a könyvek külső letétként Henry Davis birtokában maradtak haláláig, de kiállítás vagy tanulmányozás céljára rendelkezésre álltak. Nem sokkal később Henry Davis régi ritka könyveiből hasonló alapítványt tett Coleraine-ben a New University of Ulster számára, majd a cambridge-i Fitzwilliam Museumnak is.

A szerző, Mirjam M. Foot, a British Library Európai Gyűjteményének helyettes igazgatója, több évtizedes köteskutatói múltra tekint vissza, s számtalan publikáció szerzője (korábban M. M. Romme néven).

A kötések, amelyek közül sokat a kor kiváló könyvkötői készítettek neves — olykor királyi és főúri — könyvgyűjtők megrendelésére, s amelyek egykor híres gyűjtemények részét képezték,